

Ingeborg, Anders Hovgård Sørensen

Uddrag af samtale mellem Ingeborg, Anders Hovgård Sørensen, og Helge Weis Jensen , Vinderup Egnshistorisk Arkiv d. 23 maj 2008

Ingeborg, Anders Hovgård Sørensen

I uddraget anvendes forkortelser: Ing. for Ingeborg, Hov. for Anders og HW for Helge Weis.

H.W. Det er den 23 maj, jeg hedder Helge Weis, og jeg sidder herude på Skivevej 81, sammen med Ingeborg og Anders Hovgård Sørensen. Mit ærinde er, at få de to gæve mennesker til at fortælle om deres liv, og specielt om egnen herude med tidligere tørvegravning o.s.v.

Ingeborg, du er 82 år, har jeg forstået, hvor er du født.

Ing. Jeg er født i Egebjerg, min far havde en gård i Egebjerg, lige skråt overfor hvor Hovgård blev født. Vi var 8 søskende, jeg var nr. 6.

HW. Hvor gik I i skole.

Ing. Vi gik i Egebjerg skole.

HW. Var det den der ligger ude ved Skivevej?

Ing. Ja det var det.

HW. Så blev du konfirmeret.

Ing. Ja i 1940. Det første år derefter var jeg pige derhjemme, vi piger skiftedes vi til det.

Så kom jeg til Helgenæs. Det var fordi min søster skulle derned, og så kom jeg med. Jeg fandt snart ud af, at konen hvor jeg fik plads, havde ry for at være skrap, men det syntes jeg nu ikke hun var.

Hun vidste godt, at det var hendes arbejde at lære mig husholdning. Det var en god plads.

Efter et halvt år skulle min søster tilbage, og det samme gjorde så jeg. Min søster var syerske, havde selv systue, og så kom jeg i lære hos hende.

Og siden har jeg haft plads i Gesten ved Kolding, i huset, efter det var jeg på Haslev Højskole, og indimellem var jeg pige derhjemme. Det var en kæmpeoplevelse at være på Haslev. Vi var 103 elever til at begynde med, og så efter fire måneder tog en del hjem, idet opholdet var delt op i 4 og 6 måneder. De sidste 2 måneder var vi 60 elever. Højskolen eksisterer endnu, men med langt færre elever. For nogle år siden var vi derovre til 60 års jubilæum. Og, så blev jeg gift med Hovgård.

HW. Hvad så dig Hovgård.

Hov. Ja jeg er jo født i et hus, lige overfor Ingeborgs hjem, og vi kunne jo gå og se til hinanden

Min far døde da jeg var 9 år, og min mor skulle jo så sørge for føden. Jeg havde en søster, hun var 6 år ældre, og hun var så ude at tjene. Min mor gik i tørvemoserne, hun gik ud og vaskedestorvask, hun passede barselskoner, og så skulle jeg jo, engang imellem passes af familie idet hun ikke altid var hjemme om natten. Det gik meget godt.

Da jeg var 13 år kom jeg ud at tjene første gang. Det var ikke altid sjovt, at komme ud i et karlekammer, men det gik godt. Jeg har tjent på landet indtil 1954, hvor Ingeborg og jeg blev gift.

Jeg tjente også hos Ingeborgs far et år, det gik også godt, han betalte mig måske ikke for meget, men så fik jeg noget andet, og noget godt, nemlig Ingeborg.

Jeg havde kun én søster, som nævnt var hun 6 år ældre end mig. Hun blev gift med en landmand i Geddal. Hun døde som 59. årig.

HW. Havde din mor noget ” landeri”?

Hov. Nej hun havde et hus i Egebjerg, Jeg er født i det hus i 1929.

Hun gik altså ud, og tjente de penge der skulle til. Jeg manglede ikke noget, selvom min mor var alene. Jeg er sikker på, at havde der kun været 3 stykker mad, så måtte jeg gerne få de 2, hun kunne nøjes med én. Hun sørgede for os. Det var et hårdt slag for min mor, da min søster døde. Min mor blev 98 år gammel.

HW. Så blev I to enige om at det skulle være jer to.

Hov. Ja, vi havde jo kikket på hinanden i nogle år, og vi blev så enige om at bo sammen.

HW. Men inden da. Du har fortalt mig, at du som dreng arbejdede i tørvemosen, kan du ikke fortælle om det?

Hov. Jo jeg arbejdede med at rejse tørv, at skrue tørv. Det var det vi børn skulle hjælpe forældrene med. Det var jo det sommeren gik med.

Når så tørvarbejdet var forbi, så skulle vi her hen, på det sted vi nu bor og have chokolade til afsked, det kan jeg huske lige så tydeligt som det var i går. Der var så nogle ældre mennesker til at lave chokolade, det skulle jo gå ordentlig til. Der var ingen der lavede ballade dengang.

Det var en festdag. Så sad vi rundt om det store bord og blev forkælet. Det var en festdag.

HW. Ham du arbejdede for var det den gamle Hyldgård.

Hov. Nej, det var Jens Hyldgård, det var Poul Hyldgårds søn. Han havde overtaget fabrikken og tørvemosen efter hans far. Så det var Jens Hyldgård jeg arbejdede for.

HW. Det var altså den gamle Poul Hyldgård der startede tørvefabrikationen, og han boede her Skivevej 81.

Hov. Ja det var det, det var jo en fabrik og én af de største heromkring.

HW. Hvordan forgik fabrikationen egentlig.

Hov. Det foregik på den måde, at dyndet blev hentet ude i graven. Det blev læsset på en vogn der gik på skinner. Fra begyndelsen blev vognen trukket af en hest op til fabrikken, senere fik man en "gris"traktor.

Ved fabrikken blev dyndet raget ned i en "mølle" og blandet med vand, så det fik en passende konsistens, derefter kom det via en elevator (snegl) op i æ tros. Det er der ingen der ved hvad er i dag. Det var en beholder hvor det blandede dynd kom op i. Så kørte de med tipvogne ned under æ tros, åbnede for nogle skodder og fyldte vognene, der var nok 7-8 vogne der kørte på skinner, tværs over Skivevej og op på markerne her vest for vejen, her var mange tønder land, der blev brugt som tørreplads til tørv. Her blev dyndet tippet af, langs med sporene.

Derefter kom der en speciel "tromle, trukket af en hest. Denne tromle kunne lave firkanter i dyndet, det kaldte vi et nummer. Når tromlen var kørt igennem, kom der, det vi kaldte for et lille nummer. Så når tromlen havde drejet en omgang kom der en bette tørv. På den måde kunne man tælle hvormange tørv der var.

HW. På de billede er man ser, af den gamle fabrik, synes jeg det ser ud til, at der lå en række bygninger, blev tørvene/ dyndet forarbejdet indenfor?

Hov. Nej, ham der stod og ragede dyndet ned i "møllen", når det kom udefra graven, var udenfor.

HW. Hvad havde I så indenfor.

Hov. Der havde man noget maskineri. Det der trak maskinerne, det var indenfor.

HW. Hvor mange mennesker var der, når der var flest?

Hov. Derude i graven, var der nok 6 mand vil jeg tro. Så var der én der ragede ned i møllen. Der var én der kørte fra graven til fabrikken, én fra fabrikken med tipvognene. På marken var der to mand, de skiftede tipvognssporene. De gjorde de med en krog, dem flyttede de så når de havde brug for det. Så var der én der kørte med tromlen. Og endelig en mængde kvinder og børn til at skrue tørv.

Ham der kørte med tipvognene, og skulle over Skivevej, skulle sjældent stoppe op, for der var næsten ingen trafik på vejen.

HW. Var det en 8-16 dags arbejde.

Hov. Ja det var det nok, men i de sidste år var dagene længere, for da var der brug for tørv, det var under krigen. Men på et tidspunkt, jeg kan ikke rigtig huske hvornår, slap dyndet op, og fabrikationen måtte stoppe.

HW. De folk der arbejdede i ” graven” var det med spaderne?

Hov. Det var med skovle og grebe. Der var 3 mand ved bagsporet, de skulle læsse bagenden af vognen, så var der 3 mand der skulle læsse siderne. De gravede så store ” spolte” og læssede dem på vognen.

Der var jo konkurrence om, hvem der kunne læsse de største spolte. De skar det ud i nogle firkantede stykker, var det let, så brugte de en greb, var det tungt så en skovl. Der var jo ikke noget med at folk fik en kasse øl ud når de blev tørstige, de havde en spand, den sendte de med kusken op til fabrikken. Han skulle så sørge for at få den fyldt med vand. Den skiftedes de så til at drikke af, den gik så fra mund til mund. Det var et rigtig hårdt arbejde. Når de så var færdige i mosen, kunne de komme ud til bønderne og læsse møg, eller tærskede med plejl.

De fik en dagløn på ca. 2 kroner om dagen. Fagforening, jo der var da nok noget med fagforening, det var ikke meget brugt.

Der var noget med, at folkene der arbejdede i Hyldgårds mose ikke var i fagforening, det var der nogle problemer med. Det var i Poul Hyldgårds tid. Han kom ud til folkene og sagde ” det med fagforening

skal I ikke bryde jer om, det har jeg ordnet”. Han havde meldt dem alle ind i Kristelig fagforening. Så var de i fagforening, og så kunne de andre ikke gøre noget.

HW.- De mennesker der arbejdede i moserne – fyldte møg – tærskede m.v., havde de nogle små husmandsbrug eller hvad.

Hov. Ja nogle havde et lille brug med enkelte køer, en griseso, nogle høns o.s.v. De boede næsten allesammen i sognet.

De havde så mælk, de havde æg – flæsk til eget forbrug, og så gik mand, og kone ud for at tjene nogle penge. Min mor havde jo kun et hus, men hun havde en gris, nogle høns, og så havde man de basale levnedsmidler, det der var brug for, jeg kan ikke huske, at man manglede noget, men folk var ens dengang.

Ing. Det var jo konerne der rejste tørv. Der kunne godt blive problemer.

Hov. At komme først til enden, så man kunne få det nye nummer det var vigtigt og du kan tro der blev arbejdet, de pressede hinanden, de arbejdede hårdt. Der var ingen der snakkede, og var det sådan, så kun-

ne de jo godt blive uenige, de damer der. Der var en dag hvor der var to damer der var røget i totterne på hinanden. Det hørte Jens Hyldgård, han gik ned til dem, og sagde” så kan I godt gå hjem”! Og så græd de begge, det var det værste der kunne ske. Nu kan jeg ikke huske om han forbarmede sig over dem, det gjorde han jo nok, han var et rart menneske, men han ville ikke have skænderier. Han var en rar mand.

Det var ham der boede nede i gården ved Skivevej, det sted der i nogle år, langt senere var rideskole.

HW Hvad så med mændene, kunne de enes.

Hov. Nu var det jo kvindfolkene jeg var tættest på, men jeg tror nok, at mændene kom nogenlunde ud af det sammen, og Jens Hyldgård ville ikke finde sig i skænderier.

Ing. Hovgård siger også, at ved siden af, hvor de æltede tørv var der et lille hus, der var et rum med halm i, det var deres frokostrum.

Hov. Der var halm på gulvet, der sad vi og spiste vores mad, når vi så havde spist kunne vi jo lægge os og tage et lille blund. Hvis der så var en mor der havde et barn der ikke var helt rask, ja så kunne det komme med op i dette rum, og ligge der.

Hov. Så skete der det, at jeg en dag var syg, min søster var de 6 år ældre, og hun skulle blive hjemme ved mig, det var hun lidt træt af. Hun mente jeg skulle have kamferdråber, og det gav hun mig. Jeg fik vist en overdosis for det dunkede sådan i mit hoved. Om jeg blev rask det ved jeg ikke, men jeg havde fået dråber nok.

HW. Men du tilbragte en god del af din barndom ved mosen.

Hov. Ja om sommeren, om vinteren gik jeg ud til naboerne og hjalp til, så fik jeg lidt at spise. Jeg kan huske, der var en mand, der sagde til mig en dag, ” du skal også have nogle penge ” så gav han mig 25 ører. Det var jo mange penge dengang, men det kan folk jo ikke forstå i dag.

Men som sagt, senere kom jeg jo ud at tjene, flere forskellige steder. Så blev vi gift i 1954, dengang skulle man jo giftes før man flyttede sammen

Vi købte så Skivevej 81. Det var gamle bygninger, stuehuset lå nord for, og det var gammelt. Vi købte det af Poul Hyldgårds datter, Karen. Der var 25 tønder land. ’Det levede vi så af i en del år. Så kom John Petersen, som havde købt naboejendommen for at indrette den til fjerkræfarm. Han spurgte om jeg kunne tænke mig at passe fjerkræ. Det kunne jeg ikke.” Hvad så med at bygge huse”, spurgte han. Det var noget helt andet. Så jeg kom til at bygge huse, og senere til at passe fjerkræ, det gjorde jeg i mange år.

Ing. Ja, da han besluttede det, solgte vi kreaturerne, og så gik jeg hjemme og passede lidt grise, hus m.v.

Hov. Ja, det gjorde vi, nu er jeg så blevet gammel, og vor søn arbejder nu deroppe i stedet for.

Vi lever nu i stedet for et godt og roligt liv, jorden har vi lejet ud. Vi snakker engang imellem om at sælge, men vi kan næsten ikke nænne det.

Ing. Vi begyndte jo i det gamle stuehus. Det trængte til at blive restaureret. Min bror rådede os til at bygge et nyt i stedet for, det var vi noget betænkelig ved, men vi byggede i 1975. Hovgård lavede selv en stor del af arbejdet, det blev så gjort om aftenen.

Hov. Ingeborg og vores datter satte fliser op i badeværelset, der er ikke faldet én eneste ned endnu. Vi kunne jo bo i det gamle imedens. Der er 160 m.2. og det kostede 132,000,-

HW. Vi skal lige have lidt at høre om Pul Hyldgård, som jo boede her, og hvis datter I købte af. Ejede han meget jord heromkring?

Hov. Han ejede jo alt det hede område øst for vejen. Hans datter har fortalt, at hun var træt af når der kom bud, at der var kommet planter med toget til Vinderup. Så skulle de ud i heden og plante.

Der var mange tønder land. Den ejendom vi købte hørte der 25 tønder land hede til, dem solgte vi for 6,000 kr. dermed fik vi jo mindre gæld. Det kunne have kostet noget mere i dag.

HW. Alle de tønder land. På den anden side var der jo også Sørensen og Mortensen, der havde store strækninger og som gravede mange tørv, stødte disse arealer op til hinanden.

Hov. Det gjorde de jo nok, men det ved jeg for lidt om.

Ing. Æggesø og dette område hørte til Poul Hyldgårds mark. Det er én af børnebørnene, der har det i dag.

Hyldgård plantede meget, her ved ejendommen gravede han lidt mergel/ ler. Nu er der plantet træer. Bøgetræer som er den endnu.

Hov. Da vi kom her lå der en stor dyngge ler/ mergel, der var ikke meget kalk i det, men vi kørte det ud, og det var nok godt for marken.

Tidligere er der gået en mergelbane fra Lundholm og herud mod Ejsing.

Når man står ved Skivevej og ser mod øst og ser alle de mange træer, skov, alt dette har Hyldgård ladet plante. Noget er solgt, og resten har børnebørnene nu.

HW. I er nu kommet op i årene og bor her stadigvæk, hvor mange børn har I.

Ing. Vi har 3. En søn der bor i Egebjerg og som arbejder på fjerkræfarmen. En pige som bor i Hinnerup, og en søn der bor i Bramming, han er rejsemontør indenfor naturgas, og vi har 7 børnebørn.

Jeg har en søster der for mange år siden rejste til Canada, vi har besøgt dem 10 gange, sidste gang sidste år. De har jo også besøgt os, men hendes mand kan ikke klare turene længere. De holder Diamant-bryllup nu i efteråret, vi er inviteret om vi kommer ved vi ikke helt endnu.

Begge. Men vi har haft mange gode år sammen.

HW. Det har været en stor glæde og fornøjelse at besøgt Ingeborg og Hovgård. Komme et sted, hvor man får en klar fornemmelse af – arbejdsomhed – arbejdsglæde og tilfredshed med tilværelsen, og hvor fællesskab lyser ud af begge